

Κωνσταντίνος Μ. Παπαδάκης

Κρήτες ταξιδιώτες μοναχοί κατά την τουρκοκρατία

ABSTRACT

CRETAN TRAVELLING MONKS DURING THE TURKISH PERIOD

Travelling monks, known as *taxidiotes*, were those who travelled *for the sake of charity* outside the monastery chosen as their place of penitence. They usually bore with them holy relics or miracle-working icons and administered holy rites (blessings, prayers, confessions, etc.). The travelling monks were provided with letters of recommendation by their abbots. They were also obliged to obtain permission from the local ecclesiastical authorities. These voyages were called *taxidia* (“travels”), *zeteia* or *eleemosynai* (“alms-collecting missions”) and were intended to collect money to build, repair or conserve the home monastery.

In this paper we examine selected case of Cretan travelling monks who begged for alms on the island or elsewhere. We make use of published and unpublished archive sources, canonical acts and literary texts in order to reconstruct the lives of the travelling monks from monastic institutions of the island. Our study is restricted to monastic institutions based in Crete, although we know that *zeteia* were carried out both by the senior patriarchates and by the Metropolitan of Crete, as well as by the great Eastern monasteries (Athos, Sinai, etc.).

We attempt to study the phenomenon in selected monasteries of a single geographical region. These are patriarchal, parochial, male and female institutions. The desiderata of the study are: 1) What sort of amounts did the monks manage to collect during their sacred journeys, and what did that money represent compared to the other economic activities of the monastery? 2) What were the monks’ geographical destinations? 3) Was there any regularity to these expeditions, or were they occasional activities, following a natural disaster? Or did they form the last resort to meet a heavy debt? 4) How, finally, did the official Church view the phenomenon and how did it try to deal with charlatanism by the wandering mendicant monks?

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Μονές Κρήτης, ζητείες, ελεημοσύνες, ταξίδια, επαιτεία, άγια λείψανα, απανταχούσες

Απαγορεύεται ή έντῶ κόσμῳ μεθ’ άγιων λειψάνων, ιερῶν εικώνων περιοδεία μοναχῶν, προφάσει άγιασμοῦ τῶν Χριστιανῶν, πράγματι δέ άργυρολογίας και έπαιτείας. Όταν δέ Χριστιανοί πόλεως ή χωρίου υπό εύλαβείας όρμώμενοι ζητήσωσιν ή άγια λείψανα, ή ιεράς είκόνας μονῆς τινος, τότε τῇ άδεία τοῦ άρχιερέως άποστέλλεται ίνα ψαλλῆ άγιασμός ή παράκλησις ύπερ τῶν προσκαλούντων (Διοργανισμός 1871, 27). Με αυτή την απαγόρευση ο Διοργανισμός των εν Κρήτη Μονῶν το 1871 προσπαθεί να βάλει μια τάξη στη συνηθέστατη πρακτική των μοναχῶν να περιφέρονται σε πόλεις και χωριά για τη συλλογή ελεημοσύνης κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας.

Οι μοναχοί που ήταν επιφορτισμένοι με το διακόνημα της ιερής αυτής επαιτείας ονομάζονταν ταξιδιώτες και οι αποστολές τους ταξίδια, ζητείες ή ελεημοσύνες. Η πρακτική αυτή δεν αφορούσε μόνο τα μοναστήρια. Πατριάρχες, μητροπολίτες και επίσκοποι ταξίδευαν για να συγκεντρώσουν τόσο τα τακτικά δοσίματα όσο και εκτάκτως μετά από μεγάλες φυσικές καταστροφές ή για την αντιμετώπιση του χρέους τους.¹ Άλλες φορές οι τοπικές κοινότητες προσκαλούσαν μοναχούς με λείψανα αγίων ή θαυματουργές εικόνες για να προλάβουν ή να θεραπεύσουν μια θανατηφόρα επιδημία ή απλώς χάριν αγιασμού των πιστών.

Το ταξίδι δεν ήταν τόσο απλή υπόθεση. Οι μοναχοί αναγκάζονταν να ζουν για μεγάλα διαστήματα στον «κόσμο» με ό,τι μπορεί να σημαίνει αυτό για έναν μοναχό. Ήταν εκτεθειμένοι σε ποικίλους κινδύνους, πνευματικούς, οικονομικούς, ακόμα και σωματικούς. Γι' αυτό δεν συνήθιζαν να ταξιδεύουν μόνοι, αλλά σχεδόν πάντα προΐστατο ένας ιερομόναχος που είχε μικρή συνοδεία ενός-δύο μοναχών.

Οι ταξιδιώτες όφειλαν να φέρουν συστατικό γράμμα του ηγουμένου τους, τις γνωστές *απανταχούσες*, οι οποίες συχνά ήταν έγγραφα μεγάλου μεγέθους, με διακόσμηση που προσέδιδε πολυτελή εμφάνιση σε αυτά. Αναφέρουμε ως χαρακτηριστικό παράδειγμα την απανταχούσα του ηγουμένου της μονής Αγίας Τριάδας Τζαγκαρόλων Ιωάσαφ του έτους 1804. Ο ηγούμενος αποστέλλει τον ιερομόναχο Καλλιόπιο με άγια λείψανα για να συλλέξει ελεημοσύνη χάριν της μονής τους. Το έγγραφο έχει διαστάσεις 69x47 εκατοστά. Δύο φίδια συμπλεκόμενα σχηματίζουν το αρχικό γράμμα Όμικρον. Στην άνω πλευρά και στο κέντρο υπάρχει αποτύπωμα της σφραγίδας της μονής, ενώ στο τέλος ο ηγούμενος υπογράφει με μονοκονδυλιά που θα ζήλευε και πατριάρχης.²

Η μονή φρόντιζε να εξασφαλίζει γραπτή άδεια των κατά τόπους επισκόπων, που συνήθως προέτρεπαν τους πιστούς να προσφέρουν βοήθεια σε είδος ή σε χρήμα. Η άδεια αυτή ήταν απαραίτητη, γιατί σύμφωνα με τους ιερούς κανόνες κάθε ιεροτελεστία πρέπει να γίνεται με τη συγκατάθεση του τοπικού ιεράρχη. Σε διαφορετική περίπτωση, η όποια αγιαστική πράξη, θεωρείται «παρ' ενορίαν».

Οι αλληπάλληλες καταστροφές και δηώσεις που γνώρισαν τα κρητικά μοναστικά καθιδρύματα κατά τον πολυτάραχο 19ο αιώνα τα απογύμνωσαν από τα ιστορικά τεκμήρια που θα φώτιζαν λεπτομέρειες του πνευματικού, κοινωνικού και οικονομικού τους βίου. Ωστόσο με τη βοήθεια των σωζόμενων σπαραγμάτων, θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε επιλεγμένες περιπτώσεις κρητικών μοναστηριών που έστελναν μοναχούς για τη συλλογή εράνων τόσο στο νησί όσο και έξω από αυτό.

Από τα πρώτα χρόνια της Οθωμανικής παρουσίας στο νησί με την αποκατάσταση της κανονικής τάξης και την εκκλησιαστική επανασύνδεση του νησιού με το πατριαρχείο

¹ Για τον θεσμό της ζητείας βλ. Ελένη Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη (2007), «Το φαινόμενο της ζητείας κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο», *Ιόνιος Λόγος*, τ. Α', 247-293· για τις ζητείες του μητροπολίτη Κρήτης βλ. Νικόλαος Σταυρινίδης, *Μεταφράσεις τουρκικών ιστορικών εγγράφων αφορώντων εις την ιστορίαν Κρήτης*, τ. 2 Ηράκλειο (1976) 370 και τ. 3 Ηράκλειο (1978) 401-404. Μια μορφή ζητείας που δε θα μας απασχολήσει στην παρούσα ανακοίνωση είναι η διενέργεια εράνων από τρίτους για λογαριασμό μιας μονής, όπως π.χ. ο έρανος που διενήργησε το 1820 για λογαριασμό της μονής Σαββαθιανών ο οικονόμος Κιμώλου Δημήτριος· πρβ. Ν. Τωμαδάκης (1973), «Η Κίμωλος και η του Μεγάλου Αντωνίου Σαββατιανών μονή εν Κρήτη», *Κιμωλιακά* 3, 7-14.

² Διπλωματική έκδοση και φωτογραφία του εγγράφου βλ. στο Παράρτημα της παρούσας ανακοίνωσης.

Κωνσταντινούπολεως και τον υπόλοιπο ορθόδοξο κόσμο κάποια κρητικά μοναστήρια διενεργούσαν ζητείες εκτός Κρήτης. Σε μια τέτοια περίπτωση αναφέρεται και το συστατικό γράμμα του καθηγουμένου της μονής Τοπλού Μακαρίου προς τον Τσάρο Αλεξέι Μιχαήλοβιτς, που εκδόθηκε στις 25 Απριλίου 1652.³ Ο ηγούμενος επικαλείται την ολοσχερή καταστροφή της μονής κατά την τουρκική κατάκτηση, γι' αυτό στέλνει στη Μόσχα τον αρχιμανδρίτη Νεόφυτο με μικρό τεμάχιο λειψάνου του Αγίου Αλεξίου για τη συλλογή ελεημοσύνης (Fonkich 1991, 41-42).

Στις αρχές του 18ου αιώνα, το έτος 1721,⁴ ο οικουμενικός πατριάρχης Ιερεμίας ο Γ' εκδίδει απανταχούσα υπέρ της μονής Αγίου Γεωργίου Απανωσήφη. Οι πατέρες της μονής υπόκειντο *είς βαρύτατον και άνυπόφορον χρέος*. Ο πατριάρχης με την απανταχούσα αυτή δίνει την άδεια στον ηγούμενο της μονής Ιερεμία να περιέρχεται τις ενορίες της Κωνσταντινούπολης, του Γαλατά και *τοῖς ἀπανταχοῦ ὑποκειμένοις τῷ οἰκουμενικῷ θρόνῳ* με τεμάχιο λειψάνου του αγίου Γεωργίου, να φέρει επιτραχήλιο, να επιτελεί αγιασμούς, εξομολογήσεις και να λαμβάνει ελεημοσύνη από τους πιστούς (Τωμαδάκης 1974, 302-303).

Τον Φεβρουάριο του 1739 ο μεγάλος πρωτοπαπάς της Κέρκυρας Ιωάννης Βούλγαρης με εγκύκλιό του συνιστά στους Χριστιανούς του νησιού τον *όσιώτατον ιερομόναχο Γεδεών, ἐκ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Παντοκράτορος, ἐπονομαζομένου Ἀρκάδι ἐν Κρήτῃ, ἐλέους χάριν και βοηθείας πεμπομένου* (Βούλγαρης 1890, 303-304 και Μανούσακας 1996, 26). Της ίδιας περίπου εποχής είναι και το σπάραγμα επιστολής Αρκαδιωτών πατέρων, οι οποίοι βρίσκονται στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας και κατευθύνονται για ζητείες στις παραδουνάβιες ηγεμονίες και την Ουκρανία (Πατεδάκης 2013, 159-160). Στο αρχείο του μεγάλου Πρωτοπαπά της Κέρκυρας αναφέρονται τα ονόματα δύο ακόμα Κρητικών ιερομονάχων, οι οποίοι επισκέφτηκαν την Κέρκυρα για τον ίδιο σκοπό, χωρίς όμως να μνημονεύονται τα μοναστήρια προέλευσής τους (Βουλγαρης 1890, 313-314).

Το 1745 ο οικουμενικός πατριάρχης Παΐσιος εκδίδει πατριαρχικό γράμμα και καλεί τους Χριστιανούς της Κωνσταντινούπολης να ενισχύσουν οικονομικά την ιερά μονή Τοπλού, η οποία είχε στείλει μοναχό της στην Πόλη για να διενεργήσει εράνους (Καταπότης 1932, 6). Γνωρίζουμε ότι το μοναστήρι βρισκόταν σε δεινή οικονομική θέση από τα τέλη του 17ου αιώνα εξαιτίας του μεγάλου του χρέους. Σε οθωμανικό έγγραφο του έτους 1704 διεκτραγωδεύεται η οικονομική κατάσταση της μονής εξαιτίας των καταπιέσεών της από τους δανειστές της (Ψιλάκης 1993, τ. 2, 486). Στο αρχείο της μονής εκτός από το πατριαρχικό γράμμα σώζεται και απανταχούσα, την οποία υπογράφει ο καθηγούμενος της σεβασμίας μονής Ακρωτηριανής Γρηγόριος ιερομόναχος (Καταπότης 1932, 9-11). Το ενδιαφέρον με τη συγκεκριμένη απανταχούσα συνίσταται στο γεγονός ότι είναι γραμμένη με καραμανλίδικους χαρακτήρες, πράγμα που μας επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι απευθυνόταν σε τουρκόφωνους ορθόδοξους πληθυσμούς της Οθωμανικής επικράτειας. Το πάνω αριστερά τμήμα του εγγράφου είναι κομμένο χωρίς όμως απώλεια κειμένου. Προφανώς έφερε εικονογράφηση την οποία κάποιοι αφαίρεσε αποκόπτοντάς την.

³ Περιγραφή και φωτογραφία του εγγράφου βλ. στο (Fonkich 1995, 32).

⁴ Ο εκδότης του κειμένου Ν. Τωμαδάκης αναγράφει ως έτος απόλυσης της απανταχούσας το έτος 1791. Προφανώς πρόκειται για παρανόηση του αριθμητικού ,αψκα' (= 1721) ως ,αψζα' (= 1791) από τον εκδότη του κειμένου του κώδικα ΜΠΤ 622 που διασώζει το κείμενο.

Πάνω δεξιά διακρίνεται η σφραγίδα της μονής και το κάτω τμήμα του εγγράφου καταλαμβάνει η υπογραφή του ηγουμένου με μονοκονδυλιά.

Τον Ιούλιο του 1790 ο μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεράσιμος συστήνει στον επίσκοπο Καμπανίας Θεόφιλο τον Κρητικό αρχιμανδρίτη Γεράσιμο, ο οποίος περιόδευε *χάριν ἐλέους τῆς μονῆς αὐτοῦ ἔνεκα πολλοῖς δυστυχήμασι περιπεσούσης ἣτις ἱερά μονή γνωστὴ τυγχάνει καὶ ἡμῖν ὡς πολλάκις ἐκεῖ ἐν τῇ νεότητι ἡμῶν καταλύσας. Φέρει ὁ ῥηθεις καὶ πατριαρχικὰ γράμματα καὶ ἄλλας πολλὰς ἀποδείξεις τοῦ εἶναι ἐλέους ἄξιον... ἐλέησον αὐτὸν ἀδελφὲ ἢ δοὺς αὐτῷ ἄδειαν σιτοσυναγαγεῖν, ἢ ὡς ἄλλως ἀρεστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῆς...*⁵ (Ἐκδ. του κειμένου Γλαβίνας 1982, 492-493). Ο Θεσσαλονίκης Γεράσιμος ἦταν Κρητικός και, ὅπως δηλώνει στο συστατικό γράμμα προς τον επίσκοπο Καμπανίας, ο ίδιος γνώριζε το μοναστήρι. Ο Θεόφιλος απάντησε στον Θεσσαλονίκης γνωστοποιώντας του ότι ὁ ἐν λόγῳ αρχιμανδρίτης ἦτο ἀκατάλληλος πρὸς συλλογὴν ἐλεημοσυῶν ὑπὲρ τῆς μονῆς αὐτοῦ διὰ τὸ τοῦ σχήματος καὶ τῆς καταστάσεως διαφορετικοῦ ὄντων τῶν παρ' ἐμοὶ караβαριωτῶν (οὕτως εἶωθα προσαγορεύειν τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μου περιερχομένους ἐπ' ἐλεημοσύνη καλογήρους). Η περιβολή του Κρητικού αρχιμανδρίτη ἦταν παράδοση, καινότροπη και ασυνήθιστη στα μέρη της Μακεδονίας. Ως εκ τούτου για να μην εκτεθεί ἄδικα στα μάτια των Χριστιανῶν της εκκλησιαστικῆς του περιφέρειας και για να μην προκαλέσει σκανδαλισμό στους πιστοὺς της περιοχῆς, αφοῦ τον βοήθησε οικονομικά με 50 γρόσια ἐξ ἰδίων, τον ἔστειλε ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἦρθε (Γλαβίνας 1982, 493-494).⁶ Δεν διευκρινίζει η επιστολή του φωτισμένου ιεράρχη σε τι συνίστατο το διαφορετικό της εξωτερικῆς περιβολῆς του αρχιμανδρίτη, ωστόσο μπορούμε να υποθέσουμε ὅτι κυκλοφοροῦσε με την κρητικὴ βράκα χωρίς ἀντερί και ράσο, ὅπως συνήθιζαν οι Κρητικοὶ ιερωμένοι ὡς και το πρόσφατο παρελθόν.

Το 1804 η μονὴ Ἁγίας Τριάδος Τζαγκαρόλων για να ἀντιμετωπίσει τις οικονομικὲς δυσκολίες ἀπὸ τὰς ἀνωμαλίας καὶ ἀκαταστασίας τοῦ καιροῦ, ἀνομβρίας καὶ ἀκαρπίας καὶ ἀπὸ τῶν κρατούντων στεναχωρίας... Ἀλλὰ και ἐξαιτίας των χρεῶν στα οποία εἶχε περιπέσει, ἀπέστειλε τον ιερομόναχο Καλλιόπιο με λείψανα ἁγίων για να συνάξει συνδρομὲς ἀπὸ τους Χριστιανοὺς προς ὄφελος της μονῆς (Ψιλᾶκης 1993, τ. 2, 234).

Μετά τον πόλεμο για την ανεξαρτησία (1821-30) η Κρήτη βρέθηκε ἔξω ἀπὸ τα ὅρια του νεοσύστατου ἑλληνικού κράτους. Η επανάσταση ἀφησε την ὑπαιθρο ρημαγμένη και τα μοναστήρια, που συμμετείχαν με τον ἕναν ἢ τον ἄλλον τρόπο στην εθνικὴ υπόθεση, κατεστραμμένα. Στις 22 Φεβρουαρίου 1834, λίγο μετά την ἀναχώρησή του ἀπὸ τη μονὴ Ἀρσανίου, ο Ἄγγλος περιηγητὴς Ρόμπερτ Πάσλεϋ συνάντησε ἕναν πλανόδιο μοναχό. Στην ἀρχὴ νόμιζε πως κρατοῦσε μία βίβλο, ἀλλὰ τελικὰ διαπίστωσε ὅτι ἦταν ἕνα μικρὸ κιβώτιο με λείψανα μερικῶν διακεκριμένων ἁγίων. Μεταξύ αὐτῶν ἦταν λείψανα του ἁγίου Γεωργίου, του ἁγίου Διονυσίου του Ἀρεοπαγίτη, του ἁγίου Παντελεήμονα, του ἁγίου νεομάρτυρα Δήμου ἀπὸ τη Σμύρνη, του ἁγίου Ἰωάννου του Ερημίτη και ἄλλων. Ο μοναχὸς ἀνήκε στο μοναστήρι του ἁγίου Ἀντωνίου Ἀπεζανῶν, κοντὰ στην πεδιάδα της Μεσαράς. Η επανάσταση κατέστρεψε τα περισσότερα ελαιόδεντρά τους και ο σκοπὸς του ταξιδιού του, με τη βοήθεια του Θεοῦ

⁵ Τα κείμενα σώζονται στο ἀρχεῖο του Θεοφίλου Καμπανίας που βρίσκεται στη βιβλιοθήκη της ἱεράς μονῆς Βλατάδων, χφ. 66 φ. 26ν.

⁶ Βλατάδων χφ. 66, φ. 122r-123r.

και των αγίων αυτών λειψάνων, ήταν να συγκεντρώσει ελεημοσύνη για το χρεωκοπημένο μοναστήρι (Pashley 1991, 109). Ο ίδιος περιηγητής λίγες εβδομάδες αργότερα συνάντησε στο χωριό Συκολόγος Βιάννου έναν άλλο Απεζανιώτη μοναχό, ο οποίος περιόδευε ζητώντας ελεημοσύνη για να μπορέσουν αυτός και οι συνάδελφοί του να ξανακαλλιεργήσουν τα χωράφια της μονής τους. Γνωρίζουμε ότι λίγα χρόνια πριν, το 1827, η μονή είχε γίνει παρανάλωμα του πυρός, γεγονός που την κατάρτισε ολοσχερώς (Ψιλιάκης 1992, τ. 2, 250-251). Ο ηγούμενος άλλωστε είχε φύγει κατά την επανάσταση από το μοναστήρι του και εγκαταστάθηκε σε ένα μετόχι της μονής κοντά στη Σμύρνη. Οι προσφορές λοιπόν που παίρνει ο καλόγερος είναι ενίοτε χρηματικές, αλλά τις περισσότερες φορές είναι λάδι, από το οποίο κάθε οικογένεια δίνει μια, δυο ή και τρεις οκάδες ανάλογα με τις δυνατότητές της. Τον μοναχό συνοδεύουν ένας βοηθός και ένα μουλάρι, το οποίο μεταφέρει όλες αυτές τις προσφορές (Pashley 1991, 215).

Μετά την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, το καλοκαίρι του 1821, η μονή Γουβερνέτου έγινε παρανάλωμα του πυρός. Τα επόμενα χρόνια η μονή προσπαθούσε να επουλώσει τις πληγές που άφησε ο αγώνας για την ανεξαρτησία (Ψιλιάκης 1993, τ. 2, 213-216). Στο πλαίσιο των προσπαθειών αυτών πρέπει να δούμε και το ταξίδι για ζητεία που πραγματοποίησε το 1839 ο προηγούμενος Χρύσανθος στη Σμύρνη, όπως μαρτυρεί ο κώδικας της μονής (Τωμαδάκης 1935, 76).

Κατά τον μεγάλο σηκωμό του 1866 η μονή Αρκαδίου καταστράφηκε κατά τα δραματικά γεγονότα του Νοεμβρίου κι έμεινε έρημη ως το 1869, οπότε και αρχίζουν οι προσπάθειες ανασυγκρότησης και αναστήλωσης. Οι προσπάθειες αυτές κορυφώθηκαν επί ηγουμείας Γαβριήλ Μαναρή. Ο Γαβριήλ υπήρξε πνευματικό τέκνο του θρυλικού ηγούμενου Γαβριήλ Μαρινάκη. Απόφοιτος της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, διορίστηκε ιεροκήρυκας και καθηγητής των θρησκευτικών σε σχολεία της Κωνσταντινούπολης. Επέστρεψε στην Κρήτη τον Αύγουστο του 1869 και είχε βάλει σκοπό της ζωής του να μεταβεί στη Ρωσία για να συλλέξει χρήματα προς ανοικοδόμηση της κατεστραμμένης μονής της μετανοίας του. Από το 1876 ως το 1880 υπηρέτησε ως επιστάτης του μοναστηριού του. Το 1883 εξελέγη ηγούμενος και δέκα χρόνια μετά, τον Μάιο του 1892, αναχώρησε για την Κωνσταντινούπολη προκειμένου να πετύχει την έκδοση πατριαρχικού γράμματος υπέρ της μονής. Στην Πόλη, ο γνώριμος από τα φοιτητικά του χρόνια Ηρακλείας Γερμανός τον συμβούλεψε να επιστρέψει στην Κρήτη για να εφοδιαστεί με συστατικό γράμμα τού εκεί Ρώσου προξένου προς τον Ρώσο πρέσβη και μετά να υποβάλει αίτηση στον οικουμενικό πατριάρχη. Στην Κρήτη ο Ρώσος πρόξενος απαίτησε έγγραφη αίτηση του μητροπολίτη Κρήτης ή του επισκόπου Ρεθύμνης. Με το υπόμνημα του ρωσικού προξενείου προς τη ρωσική πρεσβεία ο Γαβριήλ επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη. Το εγχείρημα βρέθηκε μπροστά στη σκόπελο της Ιεράς Συνόδου, η οποία απέρριψε το αίτημα για το ταξίδι στη Ρωσία για πολιτικούς λόγους. Ο Γαβριήλ συκοφαντήθηκε στις αρχές ότι ήταν συνεργάτης του Παρθένιου Κελαϊδή και ότι οι έρανοι θα γίνονταν για την ενίσχυση μιας νέας εξέγερσης στο νησί. Αποτέλεσμα, τον Οκτώβριο του 1892 ο δραστήριος ηγούμενος εγκατέλειψε την Πόλη και τέλειωσε άδοξα η πρώτη του προσπάθεια για ταξίδι στην Ρωσία (Βενέρης 1938, 55-59) και (Μαραγκουδάκης 1996, 190-193). Ωστόσο είχε εκδοθεί από τη ρωσική κυβέρνηση Αυτοκρατορικό Ουκάζιο, το οποίο έδινε το δικαίωμα στον ηγούμενο να διεξάγει έρανο στο έδαφος της ρωσικής

αυτοκρατορίας. Έτσι δύο χρόνια αργότερα ο Μαναρής, έχοντας στα χέρια του την αυτοκρατορική άδεια και εφοδιασμένος με συστατικό γράμμα του Κρήτης Τιμοθέου, επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη με τη συνοδεία του ιερομόναχου Ακάκιου Δαουνδάκη. Εκεί ζήτησε και έλαβε πατριαρχικό συστατικό γράμμα από τον πατριάρχη Νεόφυτο Η΄. Το γράμμα αυτό ήταν απαραίτητο τόσο για λόγους κανονικής τάξεως όσο και γιατί θα προσέδιδε μεγαλύτερη επισημότητα στην αποστολή. Τον Αύγουστο του 1894 οι δυο Αρκαδιώτες ιερομόναχοι βρίσκονταν στην Αγία Πετρούπολη, όπου εφοδιάστηκαν με εγκύκλιο της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ρωσίας, προσέλαβαν διερμηνέα και άρχισαν το έργο τους από τον Ναό της Θεοτόκου του Καζάν. Τα οικονομικά αποτελέσματα της ζητείας δεν ήταν τα αναμενόμενα. Ο ηγούμενος γράφει από τη Ρωσία προς τον επίτροπο της μονής Δαμιανό: [...] *ήδη μᾶς προέλαβον ἄλλοι καὶ ὁ κόσμος ἐδῶ εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἡγουμένων, ζητοῦντας βοήθειαν διὰ τὰς μονὰς των οἵτινες ἔχουσι ἄγια λείψανα λίαν ἐπιδεικτικὰ μὲ κυτῖα ἀργυρᾶ, μὲ εἰκόνας μικρὰς καὶ μεγάλας ἀργυρᾶς καὶ Σταυροὺς διαφόρου εἴδους, τὰ ὁποῖα προσφέρουν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ συνάζουν ὄχι ὀλίγα, ἐνῶ ἡμεῖς ... οὐδέν* (Μαραγκουδάκης, ὁ.π., 199). Το ταξίδι των δύο Αρκαδιωτών μοναχών συνεχίστηκε για άλλο ένα έτος. Τον Δεκέμβριο του 1896 επέστρεψαν στην Κρήτη κομίζοντας 747½ λίρες Γαλλίας, καθώς και ιερά άμφια και λειτουργικά σκεύη, τα οποία πλούτισαν το σκευοφυλάκιο της μονής.

Το μόνο γυναικείο μοναστήρι της Κρήτης που γνωρίζουμε ότι διενήργησε ζητείες κατά τον 19ο αι. είναι της Παναγίας της Παλιανής. Το μοναστήρι δε διέθετε μεγάλη κτηματική περιουσία και οι μερικές δεκάδες μοναχές ζούσαν από τα εργόχειρά τους. Κατά την επανάσταση του 1821 λεηλατήθηκε από τους Οθωμανούς και παραδόθηκε στις φλόγες. Διασώθηκε μόνο μια μοναχή, η Παρθενία από το χωριό Μιαμού της επαρχίας Καινουρίου. Μετά τη λήξη των εχθροπραξιών η Παρθενία επέστρεψε στο μοναστήρι κι έκαμε εράνους στα γύρω χωριά –λίγα γρόσια, λίγο λάδι, λίγο καρπό και κατά το τέλος της αιγυπτιακής κατοχής (1840) το μοναστήρι λειτουργούσε κανονικά. Δεν πρόλαβε να συνέλθει από την καταστροφή του '21 και κατά την επανάσταση του 1866 λεηλατήθηκε εκ νέου. Η ηγουμένη Αγαθαγγέλη κατέβαλε άοκνες προσπάθειες για να αναστηλώσει εκ νέου τη μονή της μετάνοιάς της. Ανάμεσα σε άλλα έκανε και ταξίδια για τη συλλογή ελεημοσύνης κατά τα έτη 1870-1872 σε επαρχίες του τμήματος Ηρακλείου, καθώς και στην επαρχία Αμαρίου.⁷ Στο αρχείο της Δημογεροντίας Ηρακλείου διασώζεται χειρόγραφο σημειωματάριο, όπου οι μοναχές καταγράφουν το προϊόν της ιερής τους επαιτείας ανά επαρχία και ανά είδος:

	1870	1871	1872
Σιτάρι και κουκιά	Οκάδες 209	Οκάδες 85	Οκάδες 179
Κριθάρι	» 441	» 130	» 346
Ταγή	» 50	–	» 62
Λάδι	» 197	» 117	» 94
Σταφίδες	–	–	» 49

⁷ Αρχείο Δημογεροντίας Ηρακλείου, αρ. φακ. 60 & 77. Ευχαριστώ και από τη θέση αυτή τον συνάδελφο από τη Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου κ. Στέφανο Γρατσέα για τα αντίγραφα από το Αρχείο της Δημογεροντίας Ηρακλείου, τα οποία αναφέρονται στη μονή Παλιανής.

Στο ίδιο αρχείο υπάρχει σημειωματάριο με τα εισοδήματα της μονής σε οθωμανικά γρόσια από λοιπές οικονομικές δραστηριότητες.

		1870	1871	1872	1873
Αύγ.	Πανηγύρι	Έσοδα: 436–δαπάν. 218 = 218 γρ.	753–350 = 403 γρ.	588–354 = 234 γρ.	370–110= 260 γρ.
	Από τους άρτους	500 γρ.	470 γρ.	350 γρ.	–
	Παγκάρι	120 γρ.	150 γρ.	50 γρ.	30 γρ.
Απρίλ.	Από δίσκους	27 γρ.	45 γρ.	–	–
	Κουκούλι	(500 δράμ.) 45 γρ.	(1 οκά) 241 γρ.	105 γρ.	137 γρ.
	Από σταφύλια	45 γρ.	–	–	–
	Από το κοινόν του Ηρακλείου	500 γρ.	1.000 γρ.	–	500 γρ.
	Σύνολο	1.455 γρ.	2.309 γρ.	739 γρ.	827 γρ.

Από έγγραφο του Ρωσικού Προξενείου Κρήτης πληροφορούμαστε ότι η ακάματη ηγουμένη ζητά τον Ιούνιο του 1873 να επισκεφτεί τη Ρωσία για τη συλλογή ελεημοσύνης προς ανοικοδόμηση του ναού και των κελιών της μονής της. Τρεις μήνες αργότερα τον Σεπτέμβριο του 1873, οι δημογέροντες Ηρακλείου γράφουν επιστολή στον πατριάρχη Αλεξανδρείας Σωφρόνιο, με την οποία ζητούν να επιτρέψει στην ηγουμένη της Παλιανής να διενεργήσει εράνους στην Αίγυπτο (Ψιλάκης 1992, τ. 1, 141-144). Από όσα γνωρίζουμε δεν πρέπει να πραγματοποιήθηκαν τα ταξίδια αυτά στη Ρωσία και στην Αίγυπτο.

Είναι δύσκολο προς το παρόν να απαντήσουμε στο ερώτημα πόσο σημαντικά ποσά κατόρθωσαν να συγκεντρώνουν κατά τις ιερές περιόδους τους οι μοναχοί και τι αντιπροσώπευαν τα χρήματα αυτά σε σχέση με τις υπόλοιπες οικονομικές δραστηριότητες των μονών τους. Η περίπτωση της μονής Παλιανής κατά την περίοδο 1870-1872 δεν αποτελεί τυπικό παράδειγμα, μια και δε διέθετε σημαντική κτηματική περιουσία και ουσιαστικά οι ελεημοσύνες πρέπει να πρόσφεραν στην αδελφότητα τα προς το ζην.

Από τις πηγές που έχουμε στη διάθεσή μας φαίνεται ότι γεωγραφικοί προορισμοί των μοναχών ήταν κυρίως το νησί της Κρήτης π.χ. οι μονές Αγίας Τριάδας Τζαγκαρόλων, Αγίου Αντωνίου Απεζανών, Παλιανής. Έξω από το νησί προσφιλείς προορισμοί αποτελούσαν οι Παραδουνάβιες ηγεμονίες, η Ρωσική Αυτοκρατορία και η Κέρκυρα (Αρκάδι), τόποι που τα μοναστήρια είχαν ερείσματα, όπως στην Κωνσταντινούπολη τα σταυροπηγιάκα μοναστήρια, π.χ. Τοπλού ή στους τόπους που διέθεταν μετόχια, π.χ. στη Σμύρνη (Γουβερνέτο), Αϊδίσι (Επανωσήφη).

Από τα στοιχεία που διαθέτουμε δεν προκύπτει για κανένα μοναστήρι της Κρήτης να διενεργεί συστηματικά ταξίδια στο νησί ή έξω από αυτό. Εξάιρεση ίσως αποτελεί η περίπτωση της μονής Αρκαδίου και τα ταξίδια μοναχών της κατά τον 18ο αιώνα. Σε γενικές γραμμές τα ταξίδια που διοργάνωναν οι κρητικές μονές ήταν ευκαιριακά, μια και κύρια πηγή εσόδων των περισσότερων μονών της Κρήτης αποτελούσε η ακίνητη περιουσία και τα αγροτικά εισοδήματά τους. Για την κάλυψη εκτάκτων αναγκών συνήθως ρευστοποιούνταν κινητά και ακίνητα περιουσιακά στοιχεία και σπάνια κατέφευγαν στη λύση των εράνων. Κύρια αιτία για τη διενέργεια ταξιδιών,

σύμφωνα με τις απανταχούσες και τα συστατικά γράμματα που έφεραν οι ταξιδιώτες κατά τις ιερές αποδημίες τους, αποτελούσε πρωτίστως το δυσβάστακτο χρέος των μονών, όπως φαίνεται στις περιπτώσεις των μονών Απανωσήφη, Τοπλού, Αγίας Τριάδας, μια καταστροφή και οι απόπειρες αναστήλωσής τους μετά από αυτήν, όπως στις περιπτώσεις των μονών Τοπλού, Γουβερνέτο, Παλιανή, Αρκαδίου. Η μοναδική γνωστή περίπτωση εράνων για την ανοικοδόμηση εκ βάθρων μιας μονής είναι αυτή του ιδρυτή της μονής Κουδουμά οσίου Παρθενίου κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1870 (Μαρία Πατραμάνη 1994, 13).

Ασφαλώς τα μεγάλα μοναστήρια που διέθεταν μετόχια έξω από το νησί μπορούσαν να οργανώνουν ταξίδια χρησιμοποιώντας ως βάσεις των περιοδειών τους τα μετόχια τους. Τα σταυροπήγια σίγουρα διατηρούσαν δεσμούς με πρόσωπα και παράγοντες της πατριαρχικής αυλής στην Πόλη. Μένει προς διερεύνηση αν το σύστημα οργάνωσης ενός μοναστηριού έπαιζε ρόλο για τη διοργάνωση μιας ζητείας. Κατά πόσο ένα κοινοβιακό μοναστήρι με καταμερισμό εργασίας (διακονημάτων) ήταν πιο αποτελεσματικό στην οργάνωση τέτοιου τύπου αποστολών. Αντίθετα στα ιδιόρρυθμα μοναστήρια οι μοναχοί πρέπει να ήταν πιο «ελεύθεροι» για να διενεργούν κατά μόνας περιοδείες.

Ένας άλλος παράγοντας που οφείλουμε να λάβουμε υπόψη μας είναι οι πολιτικοστρατιωτικές συνθήκες της εποχής. Όλος ο δέκατος ένατος αιώνας, κατά τον οποίο οι πληροφορίες μας πυκνώνουν, υπήρξε για την Κρήτη αιώνας επαναστάσεων, κινημάτων και συγκρούσεων. Συνεπώς οι συνθήκες δεν ευνοούσαν ταξίδια μέσα στο νησί αλλά ούτε και έξω από αυτό. Τα μεμονωμένα περιστατικά ζητειών που γνωρίζουμε αφορούν τα ειρηνικά μεσοδιαστήματα προ του 1821, την περίοδο της Αιγυπτιοκρατίας 1830-40 και την περίοδο του οργανικού νόμου 1868-78 ως το χρονικό διάστημα λίγο πριν την αυτονομία.

Από όσα ειπώθηκαν προκύπτει ότι είναι ανάγκη να γίνει συστηματική έρευνα στα μοναστηριακά κ.ά. αρχεία με παράλληλη μελέτη των φιλολογικών πηγών, της έκδοσης και κυκλοφορίας χάρτινων εικόνων, χαρακτηριστικών, προσκυνηταρίων, καθώς και φυλλάδων ακολουθιών για να καταλήξουμε σε ασφαλή συμπεράσματα για την έκταση και την ένταση του φαινομένου της ζητείας από τα κρητικά μοναστήρια κατά τους χρόνους της οθωμανικής κυριαρχίας στο νησί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ελ. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη (2007), «Το φαινόμενο της ζητείας κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο», *Ιόνιος Λόγος*, τ. Α' (2007), 247-293.
- Τ. Βενέρης (1938), *Το Αρκάδι διά των αιώνων*, Αθήνα.
- Ν. Τ. Βούλγαρης (1890), «Ιωάννου Βουλγάρεως Μεγάλου πρωτοπαπά Κερκύρας Γράμματα προτροπικά εις συνδρομήν υπέρ των Ορθοδόξων Χριστιανών, προσφυγόντων εις Κέρκυραν εκ της δούλης Ελλάδος», *Παρνασσός*, τ. 13 (1890), 301-319.
- Α. Γλαβίνας (1982), «Γεράσιμος Θεσσαλονίκης (1788-1810) ο είτα Χαλκιδώνος (1810-1820) Κύπριος ή Κρης;», *Μακεδονικά*, τ. 22 (1982), 491-494.
- Διοργανισμός τῶν ἐν Κρήτῃ ἱερῶν μονῶν σταυροπηγιακῶν τε καὶ ἐνοριακῶν ἐπὶ τῇ θάσει ὁδηγιῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας (1871)*, Κωνσταντινούπολη.
- Β. L. Fonkich (1991), *Graeco-Russian Contacts from the Middle of the XVI Century up to the Beginning of the XVIII Century, The Greek Documents in Moscow Archives, Exhibition Catalogue*, Μόσχα.
- Β. L. Fonkich (1995), "Greek Documents and Manuscripts, Icons and Applied Art Objects from Moscow Depositories", *The International Conference Crete Mediterranean and Russia in the 17th c.*, Μόσχα.
- Μ. Καταπότης (1932), «Ανέκδοτα έγγραφα της εν Σητεία Κρήτης μονής της κυρίας Ακρωτηριανής Τοπολού καλουμένης», *Μύσων*, τ. 1 (1932), 4-16.
- Μ. Μανούσακας (1996), «Σελίδες από την παλαιότερη ιστορία της μονής Αρκαδίου», *Κρητολογικά Γράμματα*, τ. 12 (1996), 9-30.
- Δ. Μαραγκουδάκης (1996), *Το ιερόν και ηρωικόν της Κρήτης Αρκάδι*, χ.τ.
- Ρ. Pashley (1991), *Ταξίδια στην Κρήτη*, τ. 1, Δάφνη Γόντικα (μτφρ.), Ηράκλειο.
- Μ. Πατεδάκης (2013), «Η Ιστορική βιβλιοθήκη της Ιεράς Μονής Αρκαδίου: διασπαρέντα και σωζόμενα χειρόγραφα», *Νέα Χριστιανική Κρήτη*, τχ. 32 (2013), Ρέθυμνο, 139-190.
- Ν. Τωμαδάκης (1935), «Ιεράς Μονής Κυρίας των Αγγέλων (Γδερνέτο) κώδικες σιγίλιον», *Νεοελληνικόν Αρχεῖον*, τ. 1 (1935), 76-88.
- Ν. Τωμαδάκης (1974), *Ιστορία της Εκκλησίας της Κρήτης επί τουρκοκρατίας (1645-1898)*, Αι Πηγαί, Αθήνα, εκδ. Ι. Μυρτίδη.
- Ν. Ψιλάκης (1992-1993), *Μοναστήρια και ερημητήρια της Κρήτης*, τ. 1-2, Ηράκλειο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΠΑΝΤΑΧΟΥΣΑ ΜΟΝΗΣ ΑΓ. ΤΡΙΑΔΟΣ ΤΖΑΓΚΑΡΟΛΩΝ

1804

Ίδικτιῶνος 7

Ίανουαρίου 16

Περίληψη: Η Μονή της Αγίας Τριάδας Τζαγκαρόλων που αποστέλλει σε ζητεία τον ιερομόναχο Καλλιόπιο με άγια λείψανα, καλεί τους Χριστιανούς να συνδράμουν ώστε η μονή να ξεπεράσει τα οικονομικά της προβλήματα.

Πρωτότυπο. Χαρτί 69×47 εκ. Μελάνη: καστανόχρωμη. Γραφή: επιμελημένη, προσπάθεια δημιουργίας πολυτελούς εγγράφου. Δύο πτερωτά και εστεμμένα φίδια σχηματίζουν συμπλεκόμενα το αρχικό γράμμα Όμικρον. Στην άνω πλευρά και στο κέντρο υπάρχει αποτύπωμα της σφραγίδας της μονής. Κατάσταση: Το έγγραφο φέρει μικρές φθορές από έντομα και οξειδωση στη μελάνη. Ανορθόγραφο.

Έκδ.: Γρ. Παπαδοπετράκης, «Ιστορία της Ιεράς Μονής της Αγίας Τριάδος», *Κρητικά Χρονικά*, τ. Κ΄ (1966), 96-97.

Βιβλιογραφία: Ψιλιάκης 1993, τ. 2, 234.

Οί τήν ὑπ' οὐρανῶν νοητῶς διαυγάζοντες, ἀστέρες ὑπέρφωτοι τοῦ νοητοῦ στερεώματος, πανιερώτατοι, ὑπέρτατοι |² καὶ θεοπρόβλητοι μητροπολίται, θεοφιλέστατοι καὶ λογιώτατοι ἀρχιεπίσκοποι τε καὶ ἐπίσκοποι, πανοσιώτατοι ἡγούμενοι καὶ |³ προηγούμενοι, τῶν ἱερῶν καὶ εὐαγγῶν μοναστηρίων καὶ ἀρχιμανδρῆται, σεβασμιώτατοι πνευματικοί, αἰδεσιμώτατοι οἰκονόμοι, |⁴ ὀσιώτατοι ἱερομόναχοι καὶ μοναχοί, εὐλαθέστατοι ἱερεῖς καὶ ἱεροδιάκονοι. ἐντιμώτατοι ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι καὶ οἱ λοι|⁵ποὶ κληρικοὶ ἐκάστῃς πόλεως καὶ ἐπαρχίας, εὐγενέστατοι καὶ χρήσιμοι ἄρχοντες, τιμιώτατοι προεστῶτες τῶν πόλεων, |⁶ καὶ χωρίων, χρησιμώτατοι πραγματευταί, θεοκυβέρνητοι καρaboκύριοι καὶ ναῦται, θεοδίδακτοι πρωτομαγίστορες καὶ μαγίστορες, |⁷ παντοίας τέχνης καὶ ἐπιτηδεύσεως. Φιλόπονοι καὶ φιλόξενοι γεωργοὶ καὶ λοιποὶ πάντες εὐλογημένοι Χριστιανοί. Ἔθνος ἅγιον |⁸ καὶ κλῆρος ἐπιπόθητος καὶ χριστεπώνυμος λαός, ἀπὸ μεγάλου ἕως μικροῦ ὑμῶν. Τοὺς μὲν δουλικῶς προσκυνοῦμεν, τοὺς |⁹ δὲ ἀδελφικῶς ἀσπαζόμεθα. Πάντες ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς πατέρες, ἱερομόναχοί τε καὶ μοναχοί, τῆς ἱεραῆς καὶ σεβασμίας πατρι|¹⁰αρχικῆς καὶ σταυροπηγιακῆς μονῆς, ἐπονομαζομένης τῆς Αγίας Τριάδος καὶ δεόμεθα τοῦ Αγίου Θεοῦ ἡμῶν, ἵνα διὰ πρεσβειῶν τῆς |¹¹ πανάγνου ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς τῆς κυρίας Τριμάρτυρος χάρις εἶη ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος καὶ Κυρίου ἡμῶν |¹² Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐχή δὲ εὐλογία καὶ συγχώρησις παρὰ τῶν εὐτελῶν καὶ ἐλαχίστων ἡμῶν.

Γνωστὸν οὖν ἔστω πᾶσι ἡμῖν, ὅτι ἐν τῇ ἡμετέ|¹³ρα πατρίδι, τῇ πρώην δηλαδὴ περιφήμῳ νήσῳ Κρήτῃ, κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Κυδωνίας, ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ τῆς Μελέχας, διατελεῖ τὸ |¹⁴ παρὸν

ἱερὸν μοναστήριον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος καὶ ἐπιλεγόμενον τῶν Τζαγκαρόλων· πάλαι |¹⁵ μὲν διῆγεν ἐν εὐημερίᾳ καὶ εὐτυχίᾳ τανῦν δὲ ἀπὸ τὰς ἀνομαλίας καὶ ἀκαταστασίας τοῦ καιροῦ, ἀνομβρίας καὶ ἀκαρπίας καὶ ἀπὸ τῶν |¹⁶ κρατούντων ἡμῶν στεναχωρίας, διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, κατήντισεν εἰς ἐσχάτην πτωχείαν καὶ δυστυχίαν ὥστε οὐδὲ τὰς πρὸς τὰς χρείας |¹⁷ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἡμετέρων εὐποροῦμεν. Οὔτε τὰ συχνὰ δωρήματα, βάρη καὶ τέλη τῶν κατὰ καιρὸν ζητούντων ἡμῶν δυνάμε|¹⁸θα ἀποδοῦναι. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνυπόφορα καὶ μεγαλώτατα χρέη ἐπέσαμεν, καὶ οὕτω κινδυνεύει κατὰ πολλὰ τοι|¹⁹ οὔτος τόπος ἔντιμος καὶ ἅγιος, ἐρημωθῆναι εἰς τὸ παντελές.

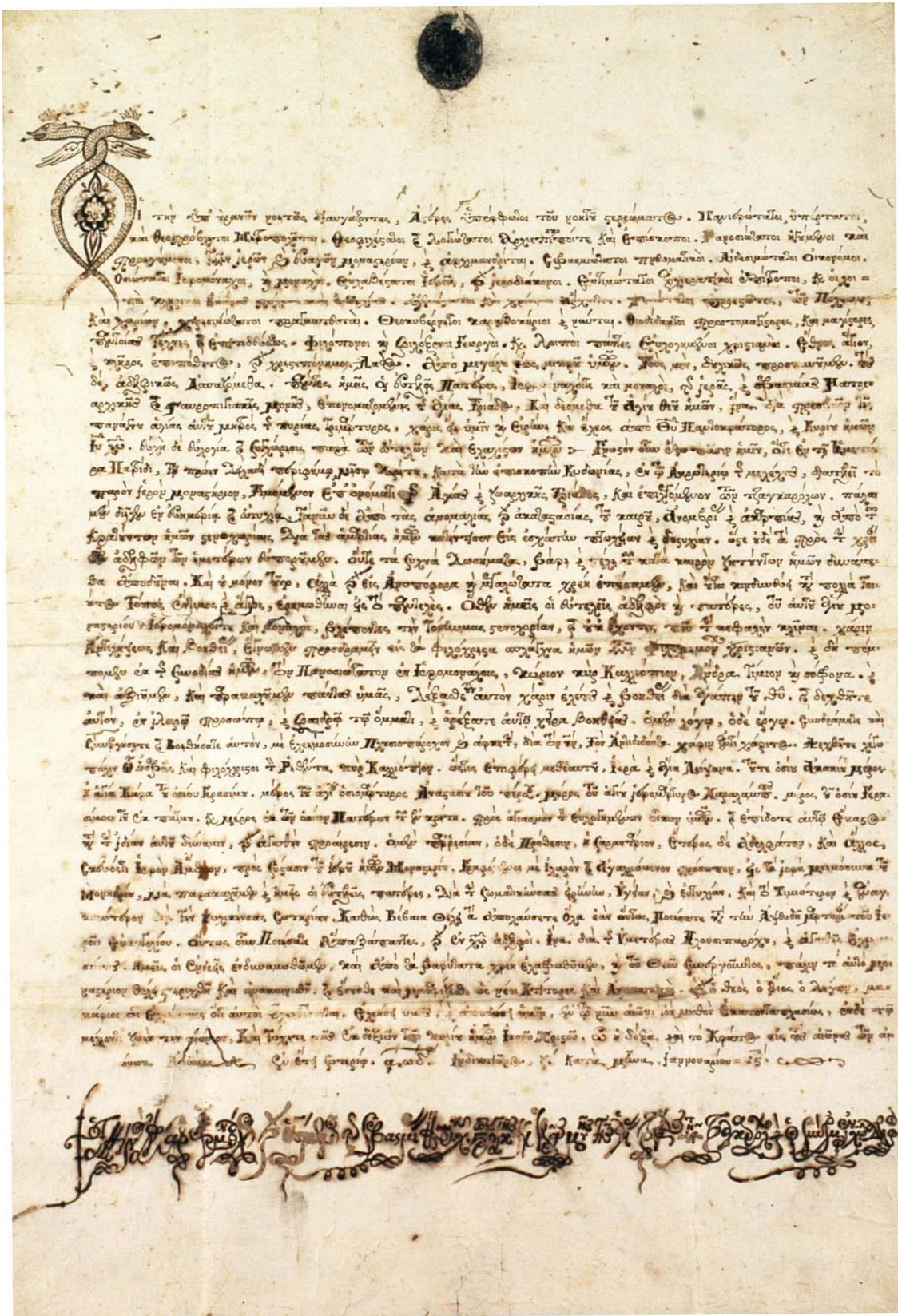
Ὅθεν ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, τοῦ αὐτοῦ ἁγίου μο|²⁰ναστηρίου, ἱερομόναχοι τε καὶ μοναχοί, βλέποντες τὴν τόσῃν μας στενοχωρίαν, καὶ οὐκ ἔχοντες ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι χάριν |²¹ ἀντιλήψεως καὶ βοηθείας, ἔγνωμεν προσδραμεῖν εἰς τὰ φιλόχριστα σπλάχνα ἡμῶν τῶν φιλελεημόνων Χριστιανῶν. καὶ δὴ πέμ|²²πονεν ἐκ τῆς συνοδίας ἡμῶν, τὸν πανοσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις, κύριον κύρ Καλλιόπιον, ἄνδρα τίμιον καὶ σόφρονα. |²³ καὶ ἀξιούμεν, καὶ παρακαλοῦμεν πάντας ὑμᾶς, δέξασθε οὖν αὐτὸν χάριν ἐλέους καὶ βοηθείας διὰ ἀγαπὴν τοῦ Θεοῦ. Καὶ δεχθῆτε |²⁴ αὐτὸν, ἐν ἰλαρῷ προσώπῳ, καὶ φαιδρῷ τῷ ὄμματι καὶ ὀρέξατε αὐτῷ χεῖρα βοηθείας. ὁ μὲν λόγῳ, ὁ δὲ ἔργῳ. Συνδράμετε |²⁵ καὶ συνεργήσητε καὶ βοηθήσατε αὐτόν, μὲ ἐλεημοσύνην πλουσιοπάροχον καὶ ἀρκετὴν διὰ τὸν Κύριον τὸν ἀντιδιδόντα χάριν ἀντὶ χάριτος. Δεχθῆτε λέγω |²⁶ πάλιν, ὧ εὐσεβεῖς καὶ φιλόχριστοι, τὸν ῥηθέντα κύρ Καλλιόπιον, ὥστις ἐπιφέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἱερὰ καὶ ἅγια λείψανα τοῦ τε ὁσίου Ἀκακίου μέρους, |²⁷ ἡ ἁγία κάρα τοῦ ὁσίου Γερασίμου, μέρος τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου, μέρος τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Χαραλάμπους, μέρος τοῦ ὁσίου Γερα|²⁸σίμου τοῦ ἐκ Πάτμου καὶ μέρος ἐκ τῶν ὁσίων Πατέρων τῶν ἐν Κρήτῃ, πρὸς ἁγιασμόν τὸν εὐλογημένων οἴκων ὑμῶν. καὶ ἐπίδοτε αὐτῷ ἕκαστος |²⁹ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἀγαθὴν προαίρεσιν. Ὁ μὲν παρρησιαν, ὁ δὲ πρόθεσιν ἢ σαραντάριον, ἕτερος δὲ ἀδελφᾶτον, καὶ ἄλλος |³⁰ σκεῦός τι ἱερὸν ἄμφιον, πρὸς σύστασιν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν μοναστηρίου, γραφόμενοι μὲ ἰλαρὸν καὶ ἀγαλλιόμενον πρόσωπον, εἰς τὰ ἱερὰ μνημόσυνα τοῦ |³¹ μονηδρίου, νὰ παρακαλοῦμεν καὶ ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς πατέρες, διὰ τὴν σωματικὴν σας εἰρήνην, ὑγίαν καὶ εὐτυχίαν καὶ τὸ τιμιώτερον καὶ ἀναγ|³²καϊότερον διὰ τὴν ψυχικὴν σας σωτηρίαν, καθὼς βέβαια θέλη τὰ ἀπολαύσετε ὅλα ἐὰν οὕτως ποιήσατε κατὰ τὴν ἀψευδῆ μαρτυρίαν τοῦ ἱε|³³ροῦ Εὐαγγελίου. Οὕτως οὖν ποιήσατε ἀπαξάπαντες, καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί. Ἴνα διὰ τῆς ὑμετέρας πλουσιοπαρόχου καὶ ἀγαθῆς ἐλεημο|³⁴σύνης, ἡμεῖς οἱ ἐνδεεῖς ἐνδυναμωθῶμεν καὶ ἀπὸ τὰ βαρύτατα χρέη ἐλαφρωθῶμεν, καὶ τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος, πάλιν τὸ αὐτὸ μο|³⁵ναστήριον θέλει στηριχθῆ καὶ ἀνακαινισθῆ, καὶ ἔσεσθε καὶ μακαρίζεσθε ὡς νέοι κτίτορες καὶ ἀνακαινισταί, καὶ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος ὁ λέγων: μα|³⁶κάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται, ἐλεήσει ὑμᾶς καὶ ἀποδώσει ὑμῖν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι τὸν μισθὸν ἑκατονταπλασίως, ἐν δὲ τῷ |³⁷ μέλλοντι ζωὴν τὴν αἰώνιον. Καὶ τύχητε τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἦ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ|³⁸ώνων. Ἀμήν.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αωδ' Ἰδικτιῶνος ζ'. Κατὰ μῆνα ἰανουαρίου ις'.

|³⁹ Ὁ ταπεινὸς Ἰωάσαφ ἱερομόναχος καὶ ἠγούμενος τῆς σεβασμίας πατριαρχικῆς καὶ σταυροπηγιακῆς ἱεραῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν Τζαγκαρόλων καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί.

ΣΧΟΛΙΑ / ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Στίχ. 11 Τριμάρτυρος: Ο καθεδρικός ναός των Χανίων.
12 ήμῖν: lege: ὑμῖν.
13 Μελέχα: Ακρωτήριο ανατολικά της πόλεως των Χανίων.
16 *διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν*: Ησαΐας 59, 2.
22 Καλλιόπιος ιερομόναχος: Ίσως είναι ο ίδιος που έλαβε άδεια από τις Οθωμανικές αρχές να ανακαινίσει το μοναστήρι κατά το 1830 (Τωμαδάκης 1974, 258-259).
25 *χάριν ἀντὶ χάριτος*: Ιωάν. 1, 16.
32 *ἐὰν οὕτως ποιήσατε*: πρβλ. Σοφία Σειράχ 3, 1.
36 *μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται*: Ματθ. 5, 8.
38 *Ἐν ἔτει ,αωδ΄*: (= 1804) Ο εκδότης του εγγράφου εκ παραδρομής αναγράφει ως έτος απόλυσης του εγγράφου το έτος 1824. *Ἰνδικτιώνος ζ΄*: Πράγματι το έτος 1804 βρίσκεται στην 7η ινδικτιώνα.
39 *Ἰωάσαφ ἱερομόναχος*: Από τα Μεσόγεια Κισάμου, ηγουμένευσε από το 1799 ώς το 1808 (Ψιλάκης 1993, τ. 2, 234).

Απανταχούσα Ηγουμένου Ιωάσαφ (1804).
Φωτογραφία Δημήτρη Τομαζινάκη, από το Αρχείο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Χανίων.